

Sebastian Schnoy

**ISTORIE PENTRU CEI CARE SE TEM DE ISTORIE
DE LA NAPOLEON
AM ÎNVĂȚAT
SĂ NU NE SPĂLĂM**

traducere din limba germană de
MIHAI MOROIU

Cuprins

1946–2007

CÂND EUROPA MAI ERA ÎNDRĂGOSTITĂ 7

16000 î. Hr.–100 d. Hr.

TEUTONII ÎN AȘTEAPTAREA PRIMEI LOR APARIȚII SCENICE
Doar grohăit în pădurea de stejar 25

„Sala fuduliilor“ de lângă Bamberg • Revista *Schöner Wohnen*,
Să locuim mai frumos, nu a fost o invenție germanică • Mic
dejun germanic: müsli • „Locuiesc în mizerie!“

800 î. Hr.–150 î. Hr. ANTICHITATEA GREACĂ

ÎN SCENĂ INTRĂ GRECII – ȘI PREIAU ROLUL PRINCIPAL
Grandioșii greci 39

Răzbunarea lui Merkel pentru un afront de acum o mie de
ani • Priapus, zeul albinelor, al peștilor, al florilor și al scan-
dalului • Veșnic hipster: Hipocrat • Uși și robinete automate
• Clubul cărții – primul din lume • Parfumul migdalilor
și al măslinilor • Ce le datorăm grecilor

APARIȚIA ITALIENILOR: MĂREȚUL SHOW

Blocaj de trafic în vechea Romă 57

Cuburi de gheăță și droguri la Roma • Șoselele romane sunt cele mai netede • Factorul ceață și factorul soare • Cleopatra, cea dintâi „demoazelă de covor” a Europei • Ce le datorăm italienilor

410 d. Hr.

GERMANII ȘI GOȚII ÎN VACANȚĂ LA ROMA.

SFÂRȘIT CATASTROFAL

Vandali și vandale fără sandale 73

Un cal este desemnat senator • Masca din fasole bătută a nevestei lui Nero • Roma arde, Nero doarme

500 d. Hr.-1500. Evul Mediu

MEDIOCRI, ÎN CEL MAI BUN CAZ:

EUOPENII DUPĂ ANTICHITATE

Coborârea în întuneric 83

Noaptea lungă a bisericilor • Cea dintâi asigurare de viață se vinde strălucit • În premieră la Vatican: pornocrația, sau domnia cocotelor • Cea dintâi gală de binefacere a Germaniei • 1524: serialul *Tăran caută femeie*, prima parte • Evul Mediu azi • Coșari și ordonațe publice

1500-1900. Epoca Modernă

GERMANI, ITALIENI, PORTUGHEZI ȘI VIKINGI.

CU DOR DE DUCĂ

Îndoială în loc de credință 105

Singură-singurică pe lista de bestseller din 1455: Biblia • Luther a fost blogger • Halloween: o petrecere mai frumoasă • Stradivarius – calitate made in Italy • Frederic cel Mic • Coroana porcină • Un taxi pentru baricade • Revoluție în teatru • Ideile nu pot fi împușcate • Inventarea conductorului

1643-1815

FRANCEZII LA MAXIM: GLAMOUROȘI, FURIOȘI, CURIOȘI

De la Napoleon am învățat să nu ne spălăm 135

Drept de vot de la 16 ani? Rege de la 16 ani! • Chiflă versus croasant • Indignați-vă! • De la sublim la ridicol • Moscova, adresă necunoscută • Ce le datorăm francezilor

Din 7000 î. Hr. până azi

GUEST STAR PE SCENA EUROPEANĂ: BRITANICII

Când saxonii se iau de mâna cu anglii

Insula de vis • Din Franța în Anglia, per pedes • Câteva pieptre • Blind date & Photoshop • Nivel de îngrijire gradul III • Echipa Hobbes-Locke luminează • Ce le datorăm britanicilor

1900-1989

TOATE NAȚIUNILE ÎNAPOI LA LINIA DE PORNIRE

Afurisitul secol XX 171

Pacea de Crăciun • O specialistă în istorie preîntâmpină războiul mondial • Vasili Alexandrovici Arhipov, îngerul păcii • 1918: germanii se pricep și la revoluție • Un socialist urăște revoluția mai rău decât ciuma • Imperiul răului • Dictatorul ales democratic • „Autostrada nu merge” • Anii cei buni – happy end • Istoria se repetă: se caută din nou un Führer

2014

ȘI EUROPA DE AZI?

Înapoi în viitor 193

Rachete de Anul Nou asupra agenților fiscale • Sechestrul pe portofel • Era mai bine pe vremuri • Șvăbeasca devine limbă oficială • „Yes, we can!” • Îndrăznește și totul va fi bine • Susținerea natalității prin pene de curent • Statele Unite ale Europei • Ce face puterea din noi • Ce le datorează Europa germanilor

1946–2007

CÂND EUROPA MAI ERA ÎNDRĂGOSTITĂ

„Trebuie să depăşim obstacolele printr-un efort făcut din toată inima.”

HELMUT SCHMIDT

Se spune că paradișul ar fi în acel loc în care există polițiști britanici, mecanici germani, bucătari francezi, iubiți italieni și guvernanți elvețieni. Iar infernul acolo unde bucătarii sunt britanici, polițiștii germani, mecanicii francezi, iubiții elvețieni și guvernanții întregii povești italieni.

În ziua de azi, bătrânul nostru continent pare că își urmează mai departe drumul spre iad. Și cum se vede totul dinspre noi, germanii? Oare să nu fi început de mult și decăderea noastră? Să privim mai atent: în 1450, Gutenberg a descoperit tiparul cu litere mobile – o realizare strălucită, căci până atunci aproape toate cărțile erau copiate cu migală, de mâna. Nici cinci sute de ani mai târziu, un alt Guttenberg (cu „tt”) a repus în drepturi copiatul.

Apoi, noi și germanii, ne stingem încet, dar sigur. Luxemburghezii și chinezii au ajuns să reprezinte, împreună, un sfert din populația globului! Este cifra cu care îi face plăcere prim-ministrului luxemburghez Jean-Claude Juncker să-și sperie ascultătorii, când aceștia sunt de părere că țara sa ar fi atât de mică, încât nu merită să le dai atenție reprezentanților ei. În ceea ce privește dimensiunile ei, nu se poate, desigur, ridica nicio obiecție. Judecând strict, Juncker are mai puțini supuși decât primarul Hamburgului. Dar lucrurile pot fi private și dintr-un alt punct de vedere, reușind să descoperim poate, în cele din urmă, cât mai multe despre ceea ce înseamnă adevăr, bine și frumusețe.

Știați, spre exemplu, că de-a lungul istoriei Germania a fost de șapte ori în faliment, în vreme ce Grecia doar de cinci ori? Adică mai au dreptul la două încercări!

Părerea unanimă, auzită astăzi peste tot în Europa – aici germani harnici, dincolo greci leneși, italieni văicăreji, spanioli nărăviți la consum și irlandezi beți – nu mai pare atât de credibilă dacă aruncăm o privire în istorie. Tocmai ei, adesea dojeniții sud-europeni, au avut în urmă cu mii de ani o civilizație dezvoltată, cu blocaje de circulație, interdicții de parcare, încălzire din podea și *blind dates*¹ – într-o vreme în care din pădurile noastre de stejar se auzea doar grohăitul stră-stră-străbunicilor noștri, care își dădeau în cap unii altora. Și dacă ar fi să ascultăm cu atenție, unii dintre noi mai grohăie și acum – dar acesta e cu totul alt subiect. Un lucru este limpede: strămoșii noștri germanici

și-au început odinioară cariera europeană în postura de barbari, pentru ca apoi să fie reeducați, atingând nivelul de mojici. Se avântau uneori în bătălie goi-pușcă, derutându-și teribil inamicii. Dacă ați văzut vreodată pe o plajă de nudisti persoane ajuinse la o vârstă jucând volei, veți înțelege imediat ce spun. Prin efectul centrifug, în zbor, formele își schimbă cu totul dimensiunile. De aceea și fugeau romani îngroziți din calea lor.

Dar între germanicii mojici ai celor vremuri și germanii de astăzi, campioni mondiali ai exportului de mașini și utilaje, e o cale foarte lungă – și asta nu trebuie să o uităm ori de câte ori vorbim de sus despre vecinii noștri europeni. Iar prejudecățile se dovedesc cât se poate de confortabile, pentru cei care le au și, evident, nu se îndură să scape de ele. „Mai greu dezintegrez o părere preconcepută decât un atom”, spunea Einstein. Și iată o prejudecată: italienii sunt extravaganți – gândiți-vă doar că au cel mai costisitor parlament din toată Europa. Însă noul șef al statului, Giorgio Napolitano, are 87 de ani. Pensia lui de președinte pe viață reprezintă o adevărată economie în comparație cu situația din Germania! Așa că am face bine să fim atenți la orice informație capabilă să ne clatine convingerile, relativizându-le, pentru ca în cele din urmă să ne dea mai mult echilibru. Prin urmare merită să aruncăm cât mai des și o privire în trecut.

În mod normal, istoricii sunt responsabili de studiul istoriei noastre, dar nu merită întotdeauna să îți scoți pălăria în fața lor. Fapt constatat și se scriitorul britanic William Somerset Maugham, care comenta acid: „Istoricul

¹ Întâlniri stabilite prin mijlocitor, mai nou prin Internet (n. tr.).

este reporterul care niciodată nu a fost prezent la locul faptei.” „Istoria” este doar o culegere de istorii, aşa cum sunt ele povestite. Aşadar, de ce nu am porni şi noi în căutarea unor asemenea istorii, încercând să le găsim, printre ele, pe cele cu adevărat palpitante? Îmi doresc foarte mult ca pe măsură ce veţi citi această carte să deveniţi fanii istoriei şi să vă faceţi din cercetarea ei un hobby.

Recunosc, poate aveţi senzaţia că sunteţi la doctor: „O înțepătură mică, dar face minuni, gata, a şi trecut!” Știu că „istoria” are o imagine prăfuită, mi s-a întâmplat să înțeleg asta după ce m-am mutat la Hamburg pe o stradă pe care locuiau mai mulți profesori de istorie şi fără să îmi dau seama am început să le împrumut imaginea, astfel încât într-o dimineaţă, când mă îmbrăcam, am constatat că hanoracul meu se transformase într-un sacou de tweed cu cotiere din piele.

Ştiu bine cât de mulți urau istoria la școală și tocitul șirurilor nesfârșite de ani. Şi nici eu nu am fost altfel. 333? Cine nu începe să tremure stă foarte bine cu nervii. În schimb, cui îi vine imediat în gând „333, Bătălia de la Issos” a trecut probabil prin bacalaureat și nesfârșite ore de suplicii cu nenumăratele războaie ale Antichității. Şi atunci, la ce bun? Dacă ai înțeles un război, le-ai înțeles pe toate, pentru că toate s-au desfășurat după același tipar infernal. Tipar care, alături de circumstanțele de moment, trebuie studiat cu atenție pentru a recunoaște mecanismele din spatele războaielor, învățând în același timp și cum ar putea fi evitate. Dar sub nicio formă nu trebuie să uităm partea frumoasă a istoriei omenirii – cu atât mai mult

acum, când toată omenirea nu mai discută decât despre criză și colaps financiar.

De aceea mă voi opri în special la evenimentele istorice care ne dau aripi, din care avem de învățat de bine și de pe urma căror ne putem și amuza. Un demers pe cât de simplu pe atât de palpitant, acceptând câteva premise:

1. Oricine poate deveni istoric. Mulți istorici foarte buni, care au făcut observații deosebit de valoroase, nu aveau studii de specialitate.
2. Istoria lumii devine mult mai simpatică dacă războaiele, pur și simplu, sunt lăsate deoparte. O idee foarte utilă, pentru a avea o imagine panoramică asupra întregului.
3. Datele istorice sunt de prisos. Nici până în ziua de azi nu știm cu precizie în ce an ne găsim, de fapt.
4. *History helps!* Cunoașterea istoriei proprii duce la progresul omenirii. Așa se face că o delicată doamnă, istoric de profesie, a împiedicat să se declanșeze al Treilea Război Mondial. Cum? Printr-o carte.

Dacă toate națiunile europene ar fi prezente într-o sală de clasă, în chip de elevi, noi, germanii, am luă astăzi cele mai bune note și am sta în primul rând, printre suedezi, danezi și olandezi. Iar din ultimul rând ar zbura spre noi, tocilarii, cocoloașe de hârtie, aruncate de colegii italieni și greci, aflați în mare primejdie să rămână repetenți. „Luați exemplu de la Michel, de aici, din față!” ar striga profesoara

spre cei din spatele clasei, „și veți fi aspru pedepsiți dacă veți mai aprinde din nou focul sub bancă!”

Însă multă vreme același scenariu s-a desfășurat ca într-o oglindă, în care totul se vede invers. În urmă cu trei mii de ani, pe tocilarii din primele rânduri îi chema Iulius, Arhimede și Platon. La tablă se afla micuțul Pitagora și își gândeau formulele pe care le mai învățăm și în ziua de azi. Iar noi ne făceam veacul prin ultimul rând. În vreme ce toți ceilalți scriau și citeau ca pe apă, noi mai aveam nevoie de o mie de ani până să ajungem la primele litere lizibile. Din cauza asta am tăbărât cu atâta sete pe Iulius în curtea școlii, încât ne-a lăsat controlul asupra întregii regiuni nordice (*Germanien*). Și când am reușit să înfrângem în sfârșit clica de la Roma, am dat foc și la școală. Iar la vîrsta adolescenței (Evul Mediu), am trăit pe ruinele ei și am devenit membri ai unei secte creștine. În comparație cu alte popoare, am studiat și ne-am luat diploma de absolvire cu adevărat târziu. Două încercări de a cucerii lumea au eşuat – din fericire. Și, de atunci, suntem extrem de cuminți, de harnici și de economi. Noi am inventat becul electric, motorul Diesel și Aspirina. Și toată lumea e mândră de noi, acum.

Dar cum se face că în istorie vine atât de des vorba despre războaie? Aproape ajungi la sentimentul că războaiele nu încetau niciodată, doar se mutau dintr-un loc în altul, în împrejurări cât se poate de stranii. Printre ele, faptul că istoricii erau pe vremuri angajați ai caselor regale sau ai altor despoți îi făcea cu atât mai mult să slăvească eroismul

patronilor lor într-o bătălie sau alta: nimic mai firesc decât să le cântă în strună celor care îți dau să mănânci.

Când în paginile de istorie apar descrieri de lupte între mii și mii de oameni puternici, victorii grandioase, iar arheologii dezgroapă mai târziu doar o duzină de săbii, ceva nu e în regulă. Iar relatările acestor istorici au rămas adesea singurele izvoare disponibile până în zilele noastre, prin urmare și cărțile de istorie actuale urmează cursul bătăliilor și al războaielor, fără să ne spună nimic despre ce mâncau, cum locuiau și cu ce jocuri își umpleau timpul acei oameni puternici. Istoria vieții de zi cu zi a intrat în atenția istoricilor abia de prin anul 1980. Până atunci, cu toții erau de părere că viața cotidiană din vechime ar fi lipsită de orice interes.

Dar cum poate fi explicată fixația obsesivă a istoricilor asupra teatrelor de război, până în ziua de azi? Desigur, moartea unor oameni este un eveniment de o tristețe infinită. După părerea mea, însă, oamenii de știință cultivă, într-o măsură deloc neglijabilă, și apetitul pentru senzațional. Războaiele sunt drame captivante. *Bad news are good news*, aşa zic jurnaliștii, știrile proaste sunt știri bune, deoarece publicul se simte atras de ele. Dacă peste o sută de ani ziarele ar fi singura sursă de cunoaștere despre viața cotidiană, oamenii viitorului ar ajunge la concluzia că noi, germanii, am străbătut o perioadă infernală, în care mai existau doar bătrâni și niciun copil mic, și piețe financiare în explozie, și alimente contaminate și emisiuni de televiziune în care oamenii cântau prin modulațiile gazelor eliberate din stomac.

Ideea mi se pare înfricoșătoare și exact din cauza asta, de doi ani, am renunțat la televizor. Nici nu vă imaginați cât timp vă rămâne pentru citit, în acest fel! Da, vorbesc cât se poate de serios, evenimentele filmate, cu titlul de documentar, nu fac decât să distorsioneze realitatea. Cum poate fi redat farmecul unei plimbări cu bicicleta, de-a lungul Elbei sau Rinului? Ori bucuria de a înălța un zmeu, de a căti împreună cu prietenii, de a dansa sau de a participa la un concurs de aruncare-distanță a cizmelor de cauciuc? Desigur, preocupări mult prea banale pentru majoritatea istoricilor. Memoria nu reține decât catastrofe. De când lumea. Care este cel mai cunoscut pachebot al tuturor timpurilor? *Titanicul*. Dar cel mai renumit turn din lume? Cel strâmb, din Pisa.

Vara trecută, am făcut cunoștință în Marea Britanie cu câțiva turiști din Mexic. Și nu m-am putut abține, a doua întrebare pe care le-am pus-o a fost despre războiul drogurilor – singurul aspect despre care se relatează aici, dacă vine vorba de Mexic. Iar mexicanii m-au lămurit prietenos: regiunea cu probleme se află în cu totul altă zonă, aproape de granița cu Statele Unite, în timp ce ei locuiau în capitală, unde nu aveau nicio problemă. Aha. Se poate trăi în Mexic fără să te trezești la mijloc, într-un schimb de focuri între cartelurile de droguri rivale? Habar n-am avut.

Dacă auzim de Teheran, ne gândim imediat la lapidări, de Afghanistan, la atentate sinucigașe, de Africa, la un continent întreg năpădit de SIDA și de sărăcie. Dar majoritatea oamenilor din acele părți ale lumii își duc viața lor de zi cu zi, dincolo sau chiar în ciuda acestor subiecte. Și chiar și

atunci când se discută despre vreun război – adevărată catastrofă, de altfel – abia dacă apucăm să aflăm ceva concret, relatările concentrându-se în special asupra deciziilor și declarațiilor celor aflați la putere. Dar reporteră de război Janine de Giovanni pune cu totul alt gen de întrebări, de care istoricii rareori țin seama: Ce simte omul de rând la izbucnirea unui conflict? Cum își dă seama că a sosit momentul să-și facă bagajele și să o ia din loc? Deoarece chiar și războiul este, privit prin prisma fiecărui individ, un eveniment care se desfășoară pe fundalul propriei sale vieți cotidiene. „Germania a declarat război Rusiei – după-amiază, lecție de înnot”, scria Franz Kafka în jurnalul său din 1914. Război și curs de înnot într-una și aceeași suflare pare, din punctul nostru de vedere de astăzi, surprinzător, dacă nu aproape monstruos – dar exact despre asta este vorba. Cum să-și continue viața, în condițiile războiului, cum să mai călătorească și cum să mai ia lecții de chitară, cum să se mai întâlnească cu prietena sa evreică?

Mulți se feresc să se afunde în istorie, crezând că vor da doar peste șiruri nesfârșite de războaie și atrocități. Presupunere falsă. Planeta pe care noi ne-am instalat comod este bătrâna de aproape cinci miliarde de ani, din care cea mai mare parte a domnit o pace divină. Războaiele au apărut odată cu omul.

Sigur, cine s-a născut la începutul Războiului de Treizeci de Ani și a trăit doar până la treizeci de ani poate fi considerat cu adevărat ghinionist. Numai dacă a trăit în statele germane, pentru că restul lumii a fost prea puțin conștient de măcelul de aici.